

KONCEPCJA BIBLIOGRAFII DIECEZJI PRZEMYSKIEJ

Uwagi wstępne*

Należy zacząć od rozpisania haseł, po czym zespół kleryków kontrolowany przez księży prefektów przystąpi do ich opracowywania. Trzeba nadto opracować wzory opisu bibliograficznego, według których klerycy będą opisywali zdobyte pozycje. W mojej książce „Warsztat bibliograficzny historia literatury polskiej” (wyd. 2, 1971 r.)¹ jest rozdział o opisie bibliograficznym. Obok teorii potrzebna praktyka. Dlatego radzę wykorzystać doświadczenia p. Marii Błońskiej w Komisji Badań nad Literaturą Kościoła przy TNKUL (Lublin, Chopina 27, w gmachu Biblioteki) „Rocz. Hum.”, t. 17, z. 1; 1969, s. 115-128²; *Religia a literatura. Bibliografia. Prace polskie 1966-1969*. Lublin 1972³ (rotaprint, wydaw. KUL). Można też konsultować

---

* Uwaga ks. dra Tadeusza Śliwy: W początkach lat 70 XX w pojawił się projekt opracowania bibliografii diecezji przemyskiej, jako wydatnej pomocy przy opracowywaniu dziejów, czy choćby artykułów związanych z diecezją przemyską. Zwrócono się z prośbą do wybitnego; nie tylko znawcy bibliografii prof. dra Jerzego Starnawskiego prof. Uniwersytetu Łódzkiego o rady i wskazówki, jak należy to wykonać. W odpowiedzi przysłał w rękopisie 5 stron tekstu, który, niniejszym zostaje opublikowany. Sformułowane wymogi przygotowań bibliografii diecezji i wtedy i obecnie przekraczają możliwości grupki osób, które nadawałyby się do tego dzieła. Z tych względów uznano za wskazane ogłosić je drukiem w miejscowym czasopiśmie w „Premisla Christiana” w nadziei, że w przyszłości w korzystniejszych warunkach zostaną wykorzystane..

Nota Redakcji: Tekst publikujemy w dosłownej pisowni. Wiele z odniesień personalnych oraz miejscowych, jak również technicznych (w dobie komputerów) utraciło swoją aktualność, jednakże metodologia pracy zaproponowana przez prof. Starnawskiego nie utraciła nic ze swojej wartości. Tekst przypisami współczesniającymi „namiary” bibliograficzne prof. Starnawskiego opatrzył ks. dr hab. Wacław Siwak.

¹ Najnowsze wyd. 4, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2012.

² *Religia a literatura: bibliografia*, „Roczniki Humanistyczne” 27(1969), z. 1, s. 116-128.

³ *Religia a literatura: bibliografia: prace polskie 1966-1969*, oprac. Zespół Komisji Badań nad Literaturą Katolicką KUL, red. M. BŁOŃSKA, Lublin: KUL, 1972.

z p. drem Witoldem Nowodworskim⁴, który od 1. V. 1973 r. przechodzi na emeryturę w Bibliotece KUL. Klerycy przystępujący do bibliografii winni dobrze rozumieć, czym się różni opis bibliograficzny pozycji książkowej, artykułu w czasopiśmie, rozprawy w książce zbiorowej, tzw. fragmentu, itp. Trzeba również opatrywać opisywane pozycje zwięzłymi, ale pomysłowymi i rzeczowymi adnotacjami. Bibliografia nie adnotowana – to przeżytek.

Co do zakresu – nie radziłbym ograniczać materii do przedrozbiorowych dziejów diecezji, lepiej doprowadzić do r. 1973, co nie powinno być zbyt trudne.

Dział I będą naturalne stanowiły prace o całości diecezji przemyskiej. A więc tutaj należy wykorzystać podręczniki historii Kościoła, zwłaszcza Kościoła w Polsce, które mówią o dziejach diecezji przemyskiej, o najważniejszych faktach z przeszłości regionu, zgoła podręczniki historii Polski. Należy w opisie bibliograficznym wykazywać odpowiednie stronice, bądź pojedyncze bądź od-do i w adnotacji napisać, o czym tam mowa. Wykorzystać trzeba Bibliografię Rzeszowszczyzny 1944-1963⁵. Druki zwarte (Rzeszów 1964, oprac. Al. Misiowa)⁶; 1964 (Rzeszów 1969), 1965 (Rzeszów 1970)⁷ – obie ostatnie pozycje opracowała Paulina Paślawska, również

Następne wydania serii obejmują lata: 1970/1971 wyd. 1980, 1975 wyd. 1982, 1976 wyd. 1982, 1977 wyd. 1990, 1978 wyd. 1994, 1979 wyd. 1995, 1980/1984 wyd. 1995, 1985/1987 wyd. 2002.

⁴ W. NOWODWORSKI, *Plan bieżących bibliografii specjalnych. Tymczasowy wykaz polskich bieżących bibliografii specjalnych* [seria: Komunikat – Państwowy Instytut Książki], 18, Łódź 1949; tenże, *Z problemów zbiorowych bibliografii osobowych*, w: *Z problemów bibliografii. Seria „Prace Instytutu Bibliograficznego”*, nr 16, Warszawa, 1970, s. 65-78; tenże, *Dzieje bibliografii w Polsce w nowym opracowaniu: (Józef Korpała: Dzieje bibliografii w Polsce. Warszawa 1969)* [rec.], „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne” 22(1971), s. 306-317.

⁵ *Bibliografia Rzeszowszczyzny 1944-1963*, oprac. P. PASŁAWSKA, Rzeszów: Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna, 1968.

⁶ *Bibliografia Rzeszowszczyzny: 1944-1963, (Druki zwarte)*, oprac. A. MISIOWA, Rzeszów: Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna, 1964.

⁷ Kolejne wydania bibliografii obejmujące lata: 1966 wyd. 1971; 1967 wyd. 1970; 1968 wyd. 1972; 1969 wyd. 1973; 1970 wyd. 1976; 1971 wyd. 1976; 1972 wyd. 1980; 1973 wyd. 1982; 1974/1975 wyd. 1990.

Kontynuacją *Bibliografii Rzeszowszczyzny* od 1975/76 jest: *Bibliografia Województw: Krośnieńskiego, Przemyskiego, Rzeszowskiego i Tarnobrzeskiego*, wydawane przez: Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Krośnie, Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Przemyślu, Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Rzeszowie, Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Tarnobrzegu, 1981. Kolejne wydania za lata: 1977 wyd. 1983; 1978 wyd. 1985; 1979 wyd. 1986; 1980 wyd. 1988; 1981 wyd. 1990; 1983 wyd. 1993; 1984 wyd. 1994; 1985 wyd. 1995; 1986 wyd. 1996; 1987

autorka Bibliografii Rzeszowszczyzny. Artykuły z czasopism (Rzeszów 1968). Stamtąd z pewnością da się wypisać wiele pozycji ogólnych, zresztą nie tylko ogólnych. Katalog adnotowany Stanisławy Darłakowej Prasa Rzeszowska XIX i XX w. (Rzeszów 1966) przyda się także do całej imprezy. Naturalnie poza wykorzystaniem prac ogólniejszych, przygodnie tylko omawiających dzieje diec. przemyskiej znajdą się w dziale I, prace specjalne dziejom diecezji poświęcone, np. ks. J. Ataman, W.H. Sierakowski i jego rządy w diecezji przemyskiej, W-wa 1936.

Dział II: poszczególne kościoły i klasztory w historycznym i obecnych granicach diecezji (jeśli granice uległy zmianie). Tu należy wykorzystać dzieła ogólne z zakresu historii sztuki (tam diec. przemyska raczej nie występuje, jako całość, ewentualnie pojedyncze zabytki), wychodzący obecnie Katalog zabytków sztuki w Polsce, ewentualne prace z hist. sztuki w czasopismach naukowych. Np. w „Rocz. Hum.” Wydawanych przez TNKUL zeszyty z zakresu historii sztuki zawierają bardzo często omówienie poszczególnych zabytków, także z diec. przemyskiej.

Dział III: osoby, a więc rozpisać wszystkich biskupów, wybitniejszych kapłanów i zakonników działających na terenie diec. przemyskiej i do każdego szukać bibliografii. Wykorzystać należy PSB, Słownik hagiograficzny, Słownik Pracowników Książki Polskiej itd. W tym dziale trzeba bardzo finezyjnie rozpatrywać sprawę. Są osoby mające prawo do prawie zupełnej bibliografii podmiotowej i osoby tylko w pewnej mierze z diec. przemyską związane. Gdyby uwzględnić pierwszy XVI w. mamy Krzyckiego, mamy tylko przelotnie bpa przemyskiego i Orzechowskiego związanego całkowicie z ziemią przemyską. A więc hasło Krzycki opracować wypadnie w następujący sposób: Staropolskiego Scriptorum Polonicorum hekatontas (Setnik pisarzy polskich, Kraków 1971) jest tu potrzebny, gdyż wzmiankę o tym, że Krzycki był bpem przem., czytamy tam. Ale wzmianka to ogólnikowa (bez daty). Gdy weźmiemy do ręki pisma Krzyckiego w opracowaniu Kaz. Morawskiego (w serii Corpus Antiquissimorum Poetarum Poloniae Latinorum usque ad Joannem Cochranovium), spotkamy tam na początku Fasti Criciani i w oparciu o te pozycje skonfrontowaną z hasłem z PSB ustalimy, kiedy był bp-em. Rzecz jasna, że dzieła Krzyckiego obchodzą nas tylko z okresu przemyskiego. Inaczej z Orzechowskim. Tu prawie cała bibliografia podmiotowa i przedmiotowa. Ale pozycje tak specjalne jak Sinki Eru-dycja klasyczna Orzech. Już nie należą do b-fii diec. przem. Z dzieł jego podanych wg najlepszych istniejących wydań należy w adnotacjach wydobywać to, co mówi o Kościele. Oczywiście, pisma Orzechowskiego wypłyną pod hasłem bpa Walentego Herburta, również z wskazaniem konkretnej stronicy.

Jak do bibliografii przystąpić? Zakupić wielką liczbę kartek znormalizowanych 7,50 x 12,50. Rozpisać hasła działu II i III (kościół i osoby), niech klerycy wyznaczeni do pracy wiedzą o tym jakie są hasła. Następnie rozdzielić Estreichera pomiędzy kilku? (inny Nowego Korbuta i dawnego Korbuta w zakresie nie objętym przez Nowego Korbuta, inny Finkla i wydaną w ostatnich latach Bibliografię Hist. Polski, inny Maliszewskiego Bibliografia pamiątek..., inny PSB i inne słowniki osobowe, inne biografie rzeszowskie (wszystkie) itd. Trzeba opanować sytuację: co jest w Przemyślu a czego nie ma. Jeśli w Przemyślu dadzą się zauważyć braki, należy pomyśleć o wysłaniu (może w czasie wakacji?) kogoś z kleryków do Biblioteki KUL. A może od razu w Lublinie, w Bibliotece KUL, zaangażować kogoś? – tylko na to trzeba fundusze. Zwracam uwagę na jedną jeszcze sprawę: w Galicji był chwalebny zwyczaj wydawania co roku lub co parę lat sprawozdań gimnazjalnych. Kolekcja 8 tys. sprawozdań gimnazjalnych jest w Bibliotece WSP Rzeszów, by tę kolekcję przejrzeć. Co można z niej wydobyć? - Da się ustalić nazwiska katechetów w poszczególnych szkołach. Jeśli ci katecheci nie wybili się. Można ich nazwiska w ostatecznej fazie pracy skreślić. Ale może sprawozdania mówią co innego o ich działalności? Sprawozdania ogłaszały zwykle jedną czy dwie prace nauczycieli danego gimnazjum. Mogło się tak zdarzyć, że katecheci pisali także. Jeżeli są sprawozdania ze szkół klasztornych (np. Chyrów), wówczas wszystkich przedmiotów uczyli księża i ich dorobek naukowy należy do bibliografii diec. przemyskiej. Np. polonistą w Chyrowie był przez długie lata O. Koppens, który pisywał (poza sprawozdaniami z Chyrowa również w „Przeł. Po-wsz.”). Oczywiście, bibliografia prac o. Koppensa należy do III działu. Ze sprawozdań gimnazjalnych galicyjskich rodziły się wypracowania zespołowo księgi pamiątkowe: o Słowackim (1969), o Krasieńskim (1912) i o Skardze (1913). Ta ostatnia obchodzi nas szczególnie. Rzadkość bibliograficzna (nakład 50 egzemplarzy). Dziś egzemplarza nie posiada ani Biblioteka Narodowa ani Uniwersytecka w Warszawie; jest on w Bibl. Inst. Badań Literary PAN w Warszawie, w Jagiellońskiej w Krakowie i tom I w Bibliotece KUL. Otóż z stamtąd uzyskamy artykuł ks. Józefa Sasa, nauczyciela z Chyrowa o Skardze, „największym wichrzycielu Rzeczypospolitej”. I damy ks. Sasowi hasło. Może pisał co więcej? – A nadto zwrócimy uwagę na prace regionalną: świecki polonista z Jarosławia, Adam Wilusz, opisał pobyt Skargi w Jarosławiu. Mamy zaś już zatem Skargę w dziale osobowym. Teraz szukajmy w bibliografiach (np. Otwinowskiego: Dzieła Skargi), czy w latach jarosławskich coś opublikował. Szukajmy w korespondencji Skargi (wyd. Sygańskiego), czy listy jego odnoszą się do okresu działalności na terenie diec. przem. A więc jakiś rozsądnie opracowany i dostosowany do tematu fragment z bibliografii Kargowskiej wejdzie do bibliografii diec przemyskiej. Casus ten poucza jeszcze o jednym: jeśli w sprawozdaniach galicyj-

skich świeccy nauczyciele uderzali w nutę religijną i opisywali historię swego regionu, trzeba stamtąd wyłuskać informacje o Kościele.

Ponadto trzeba pamiętać o konieczności wyeksponowania dzieł dotyczących historii zakonów: Załęskiego, Jezuici w Polsce; istnieją też historie dominikanów, bernardynów itp. W Rzeszowie działał w szkole pijarskiej St. Konarski. Ta sprawa z pewnością ma literaturę przedmiotu.

Z kolei inny casus: St. Pigoń w książce z Komborni w świat informuje, że w r. 1911 w swej rodzinnej wiosce założył wspólnie z wikarym miejscowym, ks. Stopą, Kasę Stefczyka. Wzmianka winna spowodować hasło ks. Stopa i, albo też - o ile poza tą wzmianką nic o nim nie wypłynie - skreślimy hasło w ostatniej fazie pracy.

Wracając do sprawy zakonów, może warto wejść w porozumienie z o. Br. Natońskim TJ, z o. Gadaczem, kapucynem, i w każdym zakonie z resortowym „historykiem zakonu”. Nie jedno się zmieniło od prac Załęskiego i Kantaka. Trzeba nowsze prace wyekspluatować. Bardzo wiele czasopism woła o przebadanie. Takich jak „Nasza przeszłość” czy „Roczniki” wydawane przez KUL nie ma co wyliczać. Ale np. cały „Sodalis Marianus” winien być przebadany (życie sodalicyjne na terenie diec. przemyskiej). Podobnie zasługuje na przebadanie „Przegląd Powszechny”.

Wracając do szkół, trzeba wyeksponować Łukaszewicza Historię szkół w Koronie i w Ks. Lit. (szkoły katolickie i klasztorne na terenie diec. przemyskiej), Karbowiaka Dzieje wychowania i szkół..., czasopisma z zakresu historii wychowania, badaj „Przegląd hist. - ośw. (może tam coś być na ten temat). Podobnie „Reformacja w Polsce” (ruch innowierczy, szkolnictwo innowiercze na terenie diec. przemyskiej). W ogóle czasopisma, czasopisma... Ileż tam znajdzie się ważnych rzeczy. Przykładowo jak wyobrażam sobie hasło Ign. Krasicki. W bibliografii podmiotowej trzeba podać Monachomachię. Pierwodruk 1778. Podać wydanie krytyczne, np. Gąsiorowskiej - Szmydtowej, W-wa 1921 PPO nr. 3. Dać adnotację: domniemane miejsce akcji; Przemyśl. Należy przekartkować wyd. Korespondencji I. Krasz. (2 t. 1958). Tam m.in. Kalendarium poety. A więc zanotować i kalendarium koresp. - stronice, w których mowa o związkach I. Krasz. z ziemią przemyską – Monografie o Krasickim (zwłaszcza biografie) - N. Korb., t. 5, s. 202-205 wypisać, przejrzeć i notować w bibliografii o tyle, o ile mówią o związkach Krasz. z ziemią przemyską. To samo zrobić z przyczynkami biogr. (d. c. - od s. 205), szczególnie z książki referatów zjazdu 1935, przedrukowanie w całości w „Pam. Liter.” 1936, ostatnia praca M. Piszczkowskiego, w: Z dziejów kultury i literatury Przemyśla, oczywiście trzeba zarejestrować. Beletrystykę trzeba wyekspluatować także, Np. Kraszewski napisał powieść o Grzegorz z Sanoka. Kaczkowski opisuje w Murdelionie Franciszkański klasztor na terenie diec. przemyskiej. A więc hasło: Kaczkowski: Murdelion. Oprac. 2. Szewenkowski. BN Ser. I, str..., miejsce i rok wyd., stronice, na których mowa o klasztorze, lub ogólniejsza adnotacja (innych wydań Murdelionu cytować nie trzeba).